

Στο άρθρο 24, του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας [N.2690/1999, Α'45) -με το οποίο έγινε συστηματοποίηση της υπάρχουσας έως τότε αποσπασματικής νομοθεσίας και νομολογίας - με τον τίτλο: «Αίτηση θεραπείας - Ιεραρχική προσφυγή» ορίζονται τα εξής:

«1. Αν από τις σχετικές διατάξεις δεν προβλέπεται η δυνατότητα άσκησης της, κατά το επόμενο άρθρο, ειδικής διοικητικής, ή ενδικοφανούς, προσφυγής, ο ενδιαφερόμενος, για την αποκατάσταση υλικής ή ηθικής βλάβης των έννομων συμφερόντων του που προκαλείται από ατομική διοικητική πράξη μπορεί, για οποιονδήποτε λόγο, με αίτησή του, να ζητήσει, είτε από τη διοικητική αρχή η οποία εξέδωσε την πράξη, την ανάκληση ή την τροποποίησή της (αίτηση θεραπείας), είτε, από την αρχή η οποία προΐσταται εκείνης που εξέδωσε την πράξη, την ακύρωσή της (ιεραρχική προσφυγή).2. Η διοικητική αρχή στην οποία υποβάλλεται ή ,κατά την προηγούμενη παράγραφο αίτηση οφείλει να γνωστοποιήσει στον ενδιαφερόμενο την απόφασή της για την αίτηση αυτή **το αργότερο μέσα σε τριάντα [30] ημέρες , εκτός αν από ειδικές διατάξεις προβλέπεται ειδική προθεσμία...»**

Άρθρο 25 «Ειδική διοικητική προσφυγή - Ενδικοφανής προσφυγή»

«1. Όπου προβλέπεται από ειδικές διατάξεις, ο ενδιαφερόμενος, για την αποκατάσταση υλικής ή ηθικής βλάβης των έννομων συμφερόντων του που προκαλείται από διοικητική πράξη, μπορεί, με προσφυγή του, η οποία ασκείται ενώπιον του προβλεπόμενου από τις διατάξεις αυτές διοικητικού οργάνου και μέσα στην οριζόμενη από τις ίδιες προθεσμία, να ζητήσει, κατά περίπτωση, την ακύρωση ή την τροποποίηση της πράξης. 2. Το διοικητικό όργανο, ανάλογα με την πρόβλεψη των σχετικών διατάξεων, είτε εξετάζει μόνο τη νομιμότητα της πράξης, οπότε και μπορεί να την ακυρώσει εν όλω ή εν μέρει ή να απορρίψει

την προσφυγή (ειδική διοικητική προσφυγή), είτε εξετάζει τόσο τη νομιμότητα της πράξης όσο και την ουσία της υπόθεσης, οπότε και μπορεί να ακυρώσει εν όλω ή εν μέρει ή να τροποποιήσει την πράξη ή να απορρίψει την προσφυγή (ενδικοφανής προσφυγή). Το αρμόδιο όργανο οφείλει να γνωστοποιήσει στον προσφεύγοντα την απόφασή του μέσα στην προθεσμία που τυχόν τάσσουν οι σχετικές διατάξεις, αλλιώς στην περίπτωση μεν της ειδικής διοικητικής προσφυγής μέσα σε **τριάντα [30] ημέρες, στην περίπτωση δε της ενδικοφανούς προσφυγής, το αργότερο **μέσα σε τρεις μήνες..»****

Σύμφωνα με τα ανωτέρω, οι διοικητικές προσφυγές, σύμφωνα με τον Κ. Διοικ. Δ/σίας, μπορούν να διακριθούν συστηματικά σε τρεις κατηγορίες: α) τις απλές, β) τις ειδικές και γ) τις ενδικοφανείς. Η **απλή διοικητική προσφυγή**, σύμφωνα με το άρθρο 24 του ανωτέρω Κώδικα, υποβάλλεται, εάν δεν προβλέπεται **ειδική διοικητική ή ενδικοφανής προσφυγή** σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ.2 του ίδιου Κώδικα. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα της αιτήσεως θεραπείας ή ιεραρχικής προσφυγής είναι α] αντικείμενο της αίτησης θεραπείας ή ιεραρχικής προσφυγής είναι η ατομική διοικητική πράξη. Συνεπώς δεν χωρεί κατά παραλείψεων και κανονιστικών πράξεων. β] Προϋπόθεση για την άσκησή της είναι να μην προβλέπεται η άσκηση ειδικής διοικητικής ή ενδικοφανούς προσφυγής. Η παρά ταύτα άσκηση αίτησης θεραπείας ή της ιεραρχικής προσφυγής, έχει ως συνέπεια να μην διακόπτεται η προθεσμία για την άσκηση αίτησης ακύρωσης [ΣτΕ 2012/2017]. Η τυχόν εκδιδόμενη επί της αίτησης θεραπείας ή ιεραρχικής προσφυγής πράξη με την οποία ακυρώνεται η διοικητική πράξη, που θα έπρεπε να υποβληθεί σε ειδική διοικητική ή ενδικοφανή προσφυγή, είναι μη νόμιμη, ως εκδοθείσα αναρμοδίως, διότι το

διοικητικό όργανο στερείται της εξουσίας να επιληφθεί της υποθέσεως [ΣΤΕ 2830/2013,1232/2011]. Είναι βέβαια, δυνατό να εκτιμηθεί ότι η ασκηθείσα αίτηση θεραπείας έχει χαρακτήρα ενδικοφανούς ή ειδικής διοικητικής προσφυγής, ιδίως αν ασκείται από νομιμοποιούμενο προς τούτο πρόσωπο, ενώπιον του αρμοδίου οργάνου, εντός της προθεσμίας και εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις που τάσσουν οι σχετικές διατάξεις [ΣΤΕ 2879/1997,2525/1984] γ] το καταρχήν απρόθεσμο, σε αντίθεση με όσα ισχύουν με το άρθρο 25 παρ2 για την ειδική διοικητική προσφυγή ή για την ενδικοφανή προσφυγή. Το απρόθεσμο αυτό δεν ισχύει όταν ο διοικούμενος επιδιώκει να διακόψει την προθεσμία άσκησης των ενδίκων βοηθημάτων, οπότε ασκείται εντός της προθεσμίας του ενδίκου βοηθήματος, αλλά και σε κάποιες άλλες περιπτώσεις που η αίτηση θεραπείας πρέπει να ασκηθεί σε εύλογο χρόνο, δ] δεν υπόκειται στον κανόνα της άπαξ ασκήσεως και τούτο σημαίνει ότι δεν απαγορεύεται η άσκηση περισσοτέρων από μίας αιτήσεων θεραπείας ή ιεραρχικών προσφυγών κατά της αυτής διοικητικής πράξεως. Σε κάθε περίπτωση δεν απαγορεύεται η άσκηση δεύτερης αιτήσεως θεραπείας, αλλά η δεύτερη αίτηση θεραπείας δεν διακόπτει την προθεσμία για την αίτηση ακυρώσεως [ΣΤΕ 157,3036/2017], δ] απευθύνεται στην διοικητική αρχή που εξέδωσε την πράξη ή σε εκείνην που προΐσταται αυτής ε] η αίτηση θεραπείας ασκείται για οποιονδήποτε λόγο και ε]η προθεσμία της απόφασης είναι, καταρχήν, 30 ημέρες. Η προθεσμία αυτή, όπως όλες οι προθεσμίες για την Διοίκηση, εφόσον ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά, είναι ενδεικτική. Τούτο σημαίνει ότι η υπέρβασή της δεν καθιστά την απάντηση επί των διοικητικών προσφυγών του άρθρου 24 παράνομη, λόγω κατά χρόνον αναρμοδιότητας του οργάνου. Ο ιεραρχικός έλεγχος είναι καταρχήν έλεγχος νομιμότητας. Αν η

πράξη ακυρωθεί η υπόθεση επανέρχεται στην αρχή που εξέδωσε την πράξη, εκτός αν οι σχετικές διατάξεις επιτρέπουν την ιεραρχική υποκατάσταση. Εν συνεχεία, η μόνη δικονομική συνέπεια των απλών διοικητικών προσφυγών, έγκειται στην διακοπή της προθεσμίας άσκησης του ενδίκου βοηθήματος, εφόσον βεβαίως ασκηθούν εντός της προθεσμίας άσκησης αυτής. Εξάλλου, από την άσκηση των απλών διοικητικών προσφυγών συνάγεται συχνά τεκμήριο γνώσης της πράξης από το χρονικό σημείο άσκησης αυτών. Αυτό είναι εύλογο, αφού με την άσκηση αυτών προϋποτίθεται η γνώση της έκδοσης, αλλά και της αιτιολογίας της διοικητικής πράξης [ΣΤΕ 4872,3817/2014]. Τέλος, στην περίπτωση των απλών διοικητικών προσφυγών, η αρχή της νομιμότητας επιτρέπει τη δυνατότητα χειροτέρευσης της θέσεως του διοικουμένου, αφού προέχει η έκδοση νόμιμης διοικητικής πράξης. [βλ Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας Γκέρτσου, Πρεβεδούρου, Πυργάκη σελ.793].

Η ειδική διοικητική προσφυγή αποκαλείται και προσφυγή νομιμότητας Χαρακτηριστικά γνωρίσματα της προσφυγής νομιμότητας του άρθρου 25 παρ. 2 του ενλόγω Κώδικα είναι :α] άσκηση αυτής κατά ρητής πράξης και όχι κατά σιωπηρής κατά κανόνα[εκτός και αν προβλέπεται ρητώς η άσκηση ειδικής διοικητικής προσφυγής κατά των παραλείψεων οφειλόμενης ενέργειας] Επίσης, είναι δυνατόν να προβλέπεται η άσκηση προσφυγής νομιμότητας και κατά των κανονιστικών πράξεων [ΣΤΕ 2108/2006] β] πρόβλεψη προθεσμίας άσκησης της προσφυγής, γ] πρόβλεψη αρμοδίου οργάνου για την εξέτασή της, το οποίο μπορεί να είναι αυτό που εξέδωσε την πράξη ή ιεραρχικά προϊσταμένη αρχή ή εκείνη που ασκεί εποπτεία. Έχει κριθεί ότι ενημέρωση του διοικουμένου περί της δυνατότητας άσκησης διοικητικών

προσφυγών δεν επιβάλλεται προκειμένου περί διοικητικών προσφυγών, οι οποίες δεν είναι προσφυγές ουσίας, υποχρεωτικές για το παραδεκτό του ενδίκου βοηθήματος, αλλά είναι απλές προσφυγές νομιμότητας, η υποβολή των οποίων απόκειται στη διακριτική ευχέρεια του διοικουμένου και δεν απαιτείται ως αναγκαία διαδικαστική προϋπόθεση για το παραδεκτό της αίτησης ακύρωσης[ΣΤΕ2012/2017] δ] έλεγχος μόνον νομιμότητας, ε] πρόβλεψη προθεσμίας αποφάνσεως, που είναι ανατρεπτική και όχι ενδεικτική, όπως η προθεσμία αποφάνσεως του άρθρου 24 παρ. 1 για την απλή αίτηση θεραπείας. Εφόσον όμως τέτοια προθεσμία δεν ορίζεται και η προσφυγή έχει το χαρακτήρα ειδικής διοικητικής προσφυγής, τότε ισχύει η προθεσμία που ορίζεται στο άρθρο 25 παρ. 2 του Κώδικα, δηλαδή η 30νθήμερη προθεσμία. Κατά συνέπεια, αν μετά την πάροδο της ανατρεπτικής προθεσμίας αποφανθεί το διοικητικό όργανο, τότε αποφαίνεται αναρμοδίως κατά χρόνον, γιατί η κατά χρόνον, αρμοδιότητά του έχει εξαντληθεί και μόνο με την πάροδο της ανατρεπτικής προθεσμίας, τεκμαίρεται η απόρριψη της διοικητικής αυτής προσφυγής. Έχει βέβαια κριθεί ότι υπέρβαση της ανωτέρω ανατρεπτικής προθεσμίας συγχωρείται όταν το αρμόδιο όργανο αναζητεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες στοιχεία, που καθιστούν αναγκαία την άσκηση του ανήκοντος σε αυτό ελέγχου νομιμότητας. Πάντως, τότε, η απόφασή του πρέπει να εκδίδεται εντός ευλόγου χρόνου [ΣΤΕ 2966/2016, 2281/2008]. Αν ακυρωθεί η διοικητική πράξη η υπόθεση αναπέμπεται στο όργανο που την εξέδωσε το οποίο θα κρίνει αν ενόψει των περιστάσεων είναι δυνατόν να εκδώσει νέα πράξη χωρίς τις νομικές πλημμέλειες που διαπιστώθηκαν ή αν πρέπει να απόσχει από την έκδοση διοικητικής πράξης. Με την εμπρόθεσμη άσκηση της ειδικής διοικητικής προσφυγής διακόπτεται η προθεσμία για την άσκηση

του ενδίκου βοηθήματος. Η υποκείμενη σε ειδική διοικητική πράξη δεν χάνει την εκτελεστότητά της, αλλά θεωρείται συμπροσβαλλόμενη με την ρητή απορριπτική, εφόσον η τελευταία, συνεπαγόμενη μόνον έλεγχο της νομιμότητας της προσβληθείσης διοικητικής πράξης, δεν την ενσωματώνει [ΣΤΕ522/2017]. Η άσκηση της ειδικής διοικητικής προσφυγής δεν αποτελεί προϋπόθεση του παραδεκτού για την άσκηση της αιτήσεως ακυρώσεως, εκτός και αν ρητώς ορίζεται το αντίθετο [όπως στην προσφυγή κατά οργάνων των ΟΤΑ]. Εν συνεχεία, **οι ενδικοφανείς προσφυγές** αναγνωρίζονται από την πρόβλεψη τους σε ορισμένη νομοθετική διάταξη, η οποία πρέπει να προβλέπει κατ' ελάχιστον ορισμένα στοιχεία που προσδίδουν στην προσφυγή αυτή τον χαρακτήρα της ενδικοφανούς. Με την ενδικοφανή προσφυγή είναι δυνατή η προσβολή όχι μόνον ρητών εκτελεστών πράξεων, αλλά και παραλείψεων νόμιμης ενέργειας, όταν ρητώς το επιτρέπει η διάταξη που καθιερώνει την ενδικοφανή διαδικασία και κανονιστικών πράξεων, όπως επί παραδείγματι η ένσταση που ασκείται κατά της διακήρυξης δημόσιου διαγωνισμού για προμήθειες του δημοσίου. Τα στοιχεία που προσδίδουν στην προσφυγή αυτή τον χαρακτήρα της είναι α] η πρόβλεψη ορισμένης προθεσμίας εντός της οποίας πρέπει να ασκηθεί. Προσφυγή για την οποία δεν ορίζεται προθεσμία για την άσκησή της δεν αποτελεί ενδικοφανή προσφυγή. β] η πρόβλεψη ορισμένου διοικητικού οργάνου, το οποίο είναι αρμόδιο να αποφανθεί επ' αυτής. Οι σχετικές διατάξεις μπορεί να προβλέπουν ότι η ενδικοφανής προσφυγή απευθύνεται, είτε στο όργανο που εξέδωσε την προσβαλλόμενη διοικητική πράξη, είτε στο ιεραρχικά προϊστάμενό του όργανο, είτε και σε όργανο που ιδρύθηκε ειδικά για την κρίση της ενδικοφανούς προσφυγής εκτός της διοικητικής ιεραρχίας [ΣΤΕ3875/1982, 71/1983]. γ] Η εξουσία του

οργάνου αυτού για ουσιαστική επανεξέταση της υπόθεσης δ] η Διοίκηση έχει υποχρέωση απόφασης επί της ενδικοφανούς προσφυγής, εντός της οριζόμενης από την οικεία νομοθετική διάταξη προθεσμίας, άλλως σε περίπτωση σιωπής, εφαρμόζεται το άρθρο 25 παρ. 2 του Κώδικα, σύμφωνα με το οποίο η προθεσμία είναι τρίμηνη. Κατά κανόνα, η προθεσμία εντός της οποίας οφείλει να αποφανθεί η Διοίκηση δεν είναι αποκλειστική, υπό την έννοια ότι μπορεί να εκδοθεί νομίμως και σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο ,χωρίς να τίθεται ζήτημα κατά χρονον αναρμοδιότητας του διοικητικού οργάνου [ΣΤΕ 3627/2003], υπό την προϋπόθεση ότι δεν υπερβαίνει τον εύλογο χρόνο [ΣΤΕ 1787/2010 κ.ά]. Συνήθως, ο χαρακτηρισμός μιας προσφυγής ως ενδικοφανούς προέρχεται από το νομοθέτη, χωρίς όμως αυτό να είναι απαραίτητο, εφόσον η τελική κρίση ανήκει στον δικαστή, ο οποίος, οφείλει να προβαίνει στον ορθό χαρακτηρισμό της διοικητικής προσφυγής που έχει ασκηθεί[ΣΤΕ3715/2013]. Η πρόβλεψη από το νόμο μιας ενδικοφανούς διαδικασίας έχει ως συνέπεια τον αποκλεισμό της άσκησης άτυπων προσφυγών, είτε κατά της διοικητικής πράξης κατά της οποίας προβλέπεται η άσκηση ενδικοφανούς προσφυγής ,είτε κατά των αποφάσεων που εκδίδονται ύστερα από την άσκηση ενδικοφανούς προσφυγής. Επίσης, σύμφωνα με γενική αρχή του δικαίου, όταν δευτεροβάθμιο όργανο κρίνει επί ενδικοφανούς προσφυγής του διοικουμένου, δεν μπορεί να καταστήσει χειρότερη τη θέση του, εκτός εάν υπάρχει ρητή αντίθετη ρύθμιση [ΣΤΕ επτ.29/2017]. Οι εκδιδόμενες κατόπιν ασκήσεως ενδικοφανούς προσφυγής αποφάσεις, καθώς και οι παραλείψεις είναι πάντοτε εκτελεστές ανεξαρτήτως του αν έγινε νέα έρευνα μετά από την προσκόμιση ουσιαστικών στοιχείων. Περαιτέρω, όπως έχει κριθεί και υπό το καθεστώς ισχύος του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (βλ.

ΣΤΕ 3715/2013, 2644/2011), η υποχρέωση για ενημέρωση των διοικουμένων, με την υποκείμενη σε ενδικοφανή προσφυγή πράξη ή με τυχόν διαβιβαστικό της έγγραφο, για τη δυνατότητα ασκήσεως προσφυγής ενώπιον συγκεκριμένου οργάνου, την προβλεπόμενη σχετική προθεσμία, καθώς και τις συνέπειες της μη ασκήσεως αυτής, αφορά την άσκηση των προβλεπόμενων από ειδική διάταξη νόμου ενδικοφανών προσφυγών, όχι δε και των διοικητικών προσφυγών νομιμότητας. Οι 2318/2007, 3039/2006, 2905/2006, 623/2006, 227/2006, 575/2005, 1226/2001 αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, αφορούν την άρση του απαραδέκτου του ένδικου βοηθήματος –λόγω μη τηρήσεως της ενδικοφανούς διαδικασίας – όταν η Διοίκηση παραλείπει να προβεί στην προσήκουσα ενημέρωση του διοικούμενου για τη δυνατότητα ασκήσεως ενδικοφανούς προσφυγής. Τέλος, σε αίτηση ακύρωσης υπόκειται μόνο η επί της ενδικοφανούς προσφυγής εκδιδόμενη πράξη ή η σιωπηρή απόρριψη της προσφυγής, εφόσον δεν εκδόθηκε πράξη εντός της τασσομένης προθεσμίας. Στην τελική πράξη ενσωματώνεται η αρχική πράξη κατά της οποίας ασκήθηκε η προσφυγή, η οποία χάνει την εκτελεστότητά της.

Περαιτέρω, όσον αφορά τις προβλεπόμενες για το ΑΣΕΠ διοικητικές προσφυγές, στο άρθρο 17 παρ.10 του ν.2190/1994 και ήδη το άρθρο 22 παρ.2 του ν .4765/2021, ορίζεται ότι κατά των προσωρινών πινάκων κατάταξης ασκείται ένσταση εντός 10 ημερών από τη δημοσίευση των πινάκων αυτών στο διαδικτυακό τόπο του ΑΣΕΠ, ενώ κατά των οριστικών πινάκων κατάταξης ασκείται η αίτηση θεραπείας του άρθρου 24 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, η οποία σύμφωνα με το άρθρο 64του ν.4674/2020 και ήδη του άρθρου 22 παρ. 5 του ν.4765/2021,ασκείται εντός τριών

μηνών από τη δημοσίευση των οριστικών πινάκων. Πριν, όμως, από την ισχύ του νόμου αυτού, γινόταν δεκτό ότι η αίτηση θεραπείας ασκείτο παραδεκτώως εντός του χρόνου ισχύος των πινάκων κατάταξης. Ειδικότερα, στην αμέσως ανωτέρω διάταξη ορίζεται ότι αν από τον αυτεπάγγελο ή κατ' ένσταση έλεγχο επέρχεται μεταβολή της σειράς του υποψηφίου στον πίνακα κατάταξης είτε διότι διαγράφεται είτε διότι τίθεται σε σειρά κατώτερη εκείνης που είχε ήδη, δύναται να ασκήσει ενώπιον του Α.Σ.Ε.Π. την προβλεπόμενη από την παρ. 1 του άρθρου 24 του ν. 2690/1999 (Α' 45) αίτηση θεραπείας, μέσα σε αποκλειστική προθεσμία τριών (3) μηνών από την επομένη της δημοσίευσης των πινάκων.

Η ανωτέρω ένσταση θεσμοθετήθηκε με τις διατάξεις του ν.2190/1994, δηλαδή πριν από την ισχύ του Κ. Διοικ. Διαδικασίας. Ως προς τον χαρακτήρα της ένστασης αυτής, σε σχέση με τα οριζόμενα στον Κ. Διοικ. Διαδικασίας στα άρθρα 24 και 25 αυτού, δεν υπάρχει, εν πολλοίς, ορολογική και νοηματική ακρίβεια από τα δικαστήρια. Έτσι, το Συμβούλιο της Επικρατείας στην 447/1997 απόφαση του, αναφέρει τα εξής: «... Συνεπώς στην επίδικη διαδικασία πλήρωσης των θέσεων αυτών δεν είχε εφαρμογή η διάταξη του άρθρου 18 παρ. 12 του ν. 2190/1994, η οποία, σε συνδυασμό με τη διάταξη του άρθρου 17 παρ. 10 του ίδιου νόμου στην οποία παραπέμπει, προβλέπει την άσκηση ενδικοφανούς προσφυγής ενώπιον του ΑΣΕΠ κατά των πινάκων κατάταξης.» Περαιτέρω, στην 3190/2010 απόφαση του ΣΤΕ, ορίζεται ότι δεν προβλέπεται η άσκηση ενδικοφανούς προσφυγής κατά των οριστικών πινάκων διοριστέων, αλλά η άσκηση ειδικής διοικητικής προσφυγής νομιμότητας, με την οποία ελέγχεται η νομιμότητα των προσωρινών πινάκων κατάταξης των υποψηφίων. Εν συνεχεία,

όπως προκύπτει από την 169/2006 απόφαση του ΔΕΑ η εν λόγω ένσταση χαρακτηρίζεται ως διοικητική προσφυγή νομιμότητας. Συγκεκριμένα αναφέρεται : «Επειδή το Α.Σ.Ε.Π.προβάλλει ότι η κρινόμενη αίτηση είναι απορριπτέα ως απαράδεκτη, κατά τη διάταξη του ανωτέρω άρθρου 45 παρ. 2 π.δ. 18/89,δεδομένου ότι αυτές [οι αιτούσες]δεν τήρησαν την εκ του νόμου προβλεπόμενη ενδικοφανή διαδικασία της ενστάσεως, περί της οποίας είχαν πλήρως ενημερωθεί με την οικεία προκήρυξη (σελ. 3418). Ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος, δεδομένου ότι, όπως προκύπτει από τη διατύπωση των διατάξεων του άρθρου 17 παρ. 10 του ν. 2190/1994, αλλά και των όρων της προκήρυξης, η προβλεπόμενη από τις διατάξεις αυτές ένσταση αποτελεί διοικητική προσφυγή νομιμότητας, εφόσον καθιστά δυνατό τον έλεγχο των πινάκων επιτυχίας και του κύρους του διαγωνισμού μόνο για παράβαση νόμου ή κανονισμού, και όχι ενδικοφανή προσφυγή, καθιστώσα δυνατή την επανεξέταση της υπόθεσης όχι μόνο κατά τον νόμο, αλλά και κατ' ουσίαν. ...».Επίσης , σύμφωνα με την ΔΕΑ 1171/2005 κ.ά. : «η ένσταση του υποψηφίου κατά των προσωρινών πινάκων κατάταξης ενώπιον του Α.Σ.Ε.Π. έχει το χαρακτήρα ειδικής διοικητικής προσφυγής νομιμότητας και όχι ενδικοφανούς προσφυγής η δε εκδιδόμενη επ' αυτής απόφαση του Α.Σ.Ε.Π. δεν είναι δεκτική αίτησης θεραπείας ή ιεραρχικής προσφυγής, εφόσον ο υποψήφιος κατά της απορριπτικής της ένστασής του, εν όλω ή εν μέρει, απόφασης του Α.Σ.Ε.Π. ως ενδιάμεσης πράξης της σύνθετης διοικητικής ενέργειας, μπορεί να στραφεί αυτοτελώς με αίτηση ακύρωσης ενώπιον του αρμόδιου διοικητικού εφετείου.» Τέλος, στην ΔΕΘΕΣ 674/2019 αναφέρεται ότι όπως γίνεται δεκτό, « η ένσταση του υποψηφίου κατά των προσωρινών πινάκων κατάταξης ενώπιον του Α.Σ.Ε.Π. έχει το

χαρακτήρα ειδικής διοικητικής προσφυγής νομιμότητας και όχι ενδικοφανούς προσφυγής, η δε εκδιδόμενη επ' αυτής απόφαση του Α.Σ.Ε.Π. δεν είναι δεκτική αίτησης θεραπείας ή ιεραρχικής προσφυγής, εφόσον ο υποψήφιος κατά της απορριπτικής της ένστασής του, εν όλω ή εν μέρει, απόφασης του Α.Σ.Ε.Π. ως ενδιάμεσης πράξης της σύνθετης διοικητικής ενέργειας, μπορεί να στραφεί αυτοτελώς με αίτηση ακύρωσης ενώπιον του αρμόδιου διοικητικού εφετείου .»

Είναι, ενδεχόμενο, η εκφραζόμενη στην ανωτέρω απόφαση του ΣΤΕ άποψη ότι ,δηλαδή , η ένσταση που ασκείται κατά των προσωρινών πινάκων κατάταξης έχει χαρακτήρα ενδικοφανούς προσφυγής , να συναγόταν από το γεγονός ότι ο υποψήφιος είχε τη δυνατότητα να προσκομίσει και νέα δικαιολογητικά με την ένστασή του ,σύμφωνα με το προηγούμενο της θεσπίσεως της διατάξεως του άρθρου 20 παρ. 7 του ν.2738/1999, χρονικό διάστημα. Με την τελευταία αυτή διάταξη , προστέθηκαν εδάφια στο άρθρο 16 παρ. 6 του ν. 2190/1994 και ορίσθηκε πλέον ρητώς ότι αποκλείεται, καταρχήν, η υποβολή δικαιολογητικών μετά τη λήξη της προθεσμίας υποβολής, ακόμη και αν αυτά είναι συμπληρωματικά ή διευκρινιστικά εκείνων που έχουν κατατεθεί εμπροθέσμως (βλ. ΣΤΕ 1201/2009, 3019/2008, 1206/2007).[Όπως εξαιρετικώς, βέβαια, εν όψει και των αρχών της προστατευόμενης εμπιστοσύνης και της χρηστής διοίκησης, δεν αποκλείεται να γίνονται δεκτά ακόμη και τα καθ' υπέρβαση της οριζόμενης προθεσμίας υποβαλλόμενα δικαιολογητικά, στην περίπτωση κατά την οποία ο υποψήφιος έχει, πάντως, συνυποβάλει εμπροθέσμως και καλοπίστως, με την αίτηση συμμετοχής του, δικαιολογητικά, τα οποία παρουσιάζουν ελλείψεις, σφάλματα ή πλημμέλειες, που

οφείλονται αποκλειστικά σε ππαίσμα του διοικητικού οργάνου, το οποίο τα εξέδωσε.] Πριν όμως από την ισχύ των ανωτέρω διατάξεων του άρθρου 20 παρ.7 του ν. 2738/1999, το Συμβούλιο της Επικρατείας με τις ενδεικτικώς αναφερόμενες αποφάσεις (1043/2003, 3374/2002, 2923/2000, 3903/2000), είχε κάνει δεκτό ότι η ύπαρξη ανατρεπτικής προθεσμίας, δεν κώλυε την προσκόμιση μεταγενέστερα άλλων στοιχείων, τα οποία δεν ήταν νέα, αλλά συμπλήρωναν δικαιολογητικά, που έχουν υποβληθεί και αποσκοπούσαν στην διευκρίνιση ήδη κατατεθειμένων εγγράφων. Εξάλλου, και η άποψη ότι η ένσταση αποτελεί ειδική διοικητική προσφυγή νομιμότητας ,πρέπει να οφείλεται στο λόγο ότι το ΑΣΕΠ διενεργεί στους πίνακες κατάταξης μόνον έλεγχο νομιμότητας και όχι ουσίας.

Από τα ανωτέρω, προκύπτει ότι η νομοθεσία για το ΑΣΕΠ γνωρίζει δύο διοικητικές προσφυγές: 1] Την ένσταση, που ασκείται, όπως ήδη προαναφέρθηκε, κατά των προσωρινών πινάκων σε προθεσμία 10 ημερών και εκδικάζεται, από το τμήμα του ΑΣΕΠ με τριμελή σύνθεση, το οποίο διενεργεί έλεγχο νομιμότητος, ενώ, κατά κανόνα, δεν μπορεί να προσκομισθούν πραγματικά στοιχεία, που δεν είχαν προσκομισθεί εμπροθέσμως σύμφωνα με τα προαναφερόμενα. 2] Την αίτηση θεραπείας, η οποία ήδη ονομάζεται αίτηση θεραπείας του άρθρου 24 του Κώδικα Διοικ. Διαδικασίας [αν και δεν υπάρχει ορολογική ακρίβεια] και ασκείται εντός τριών μηνών από τη δημοσίευση των οριστικών πινάκων κατάταξης, για τους οριζόμενους στο νόμο λόγους. Για τις διοικητικές αυτές προσφυγές, δεν υπάρχει θεσμοθετημένη προθεσμία απάντησης. Κατά συνέπεια, υπάγονται στον γενικό κανόνα απάντησης του άρθρου 24 παρ.3 του Κωδικα Διοικ.

Διαδικασίας. Μοιάζουν, αμφότερες, με τις απλές διοικητικές προσφυγές, γιατί έχουν χαρακτήρα προαιρετικό και δεν συναρτώνται με την τήρηση ορισμένου τύπου για την εξέτασή τους, έχουν, όμως, ιδιαίτερα χαρακτηριστικά σε σχέση με τις απλές διοικητικές προσφυγές του Κ. Διοικ. Διαδικασίας. Και αυτό γιατί υπάρχει προθεσμία για την άσκησή τους, ενώ οι αιτήσεις θεραπείας του άρθρου 24 του Κ. Διοικ. Διαδικ. είναι, καταρχήν, απρόθεσμες, αλλά και γιατί, καταρχήν, γίνεται μόνον έλεγχος νομιμότητας από τα όργανα του ΑΣΕΠ που επιλαμβάνονται, ενώ με την προβλεπόμενη από τον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας αίτηση θεραπείας μπορεί να προβληθεί οποιοσδήποτε λόγος. Για τις προσφυγές που προβλέπονται από το άρθρο 25 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας πρέπει σωρευτικά να συντρέχουν οι προϋποθέσεις άσκησής τους. Ειδική διοικητική προσφυγή σύμφωνα με το ανωτέρω άρθρο 25 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας δεν υπάρχει για το ΑΣΕΠ, προεχόντως, γιατί δεν υπάρχει ανατρεπτική προθεσμία μέσα στην οποία οφείλει να αποφανθεί το αρμόδιο όργανο του ΑΣΕΠ και που μετά την πάροδο της προθεσμίας αυτής, τεκμαίρεται η απόρριψη του αιτήματος. Εν συνεχεία, δεν θεσπίζεται από καμία διάταξη ενδικοφανής προσφυγή, η οποία προϋποθέτει την εξέταση της υποθέσεως κατά το νόμο και την ουσία αυτής και της οποίας η μη άσκηση, καθιστά απαράδεκτη την άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως. Κατά συνέπεια, η αναφορά του άρθρου 25 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, σε πολλές αποφάσεις του ΑΣΕΠ που αφορούν την εξέταση αιτήσεων θεραπείας, είναι νομικά εσφαλμένη.

Ακολουθως, όπως έχει κριθεί, κατά της απόφασης του ΑΣΕΠ που εξέτασε ένσταση του υποψηφίου κατά των προσωρινών πινάκων κατάταξης, δεν προβλέπεται η άσκηση αιτήσεως θεραπείας, η δε

τυχόν ασκηθείσα είναι απαράδεκτη. Και τούτο γιατί με την ένσταση παρέχεται το δικαίωμα στον υποψήφιο να εκφράσει τις αντιρρήσεις του και να ζητήσει επανεξέταση της αίτησης συμμετοχής του και ως εκ τούτου είναι ανεπίτρεπτη η για δεύτερη φορά προβολή των ίδιων παραπόνων στη διοίκηση, είτε με τη μορφή ενστάσεως, είτε με τη μορφή αιτήσεως θεραπείας. [ΔΕΑ1307/2008, ΔΕΘΕΣ674/2019, 2047/2020 και Ολ. Α.Σ.Ε.Π. 54/1999 και 1/2016 απόφαση της Ελάσσονος Ολομέλειας ΑΣΕΠ)]. Οι αιτήσεις θεραπείας που ασκούνται ενώπιον του ΑΣΕΠ, μπορούν να εξετάζονται και από το Τμήμα αυτού, που επελήφθη του αυτεπαγγέλτου ή κατ' ένσταση ελέγχου [ΣΤΕ 786/2012] σύμφωνα με την οποία «ούτε οι ειδικές διατάξεις του Κανονισμού του ΑΣΕΠ ... ούτε οι διατάξεις του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας επιβάλλουν να διενεργείται ο σε δεύτερο βαθμό έλεγχος νομιμότητας από διαφορετικής σύνθεσης όργανο. ...». Περαιτέρω, όπως προαναφέρθηκε, η αίτηση θεραπείας του άρθρου 24 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, δεν υπόκειται στον κανόνα της άπαξ ασκήσεως. Ακριβέστερα, από τη νομολογία, δεν συνάγεται ότι απαγορεύεται η άσκηση δεύτερης αιτήσεως θεραπείας, αλλά ότι η άσκηση δεύτερης αιτήσεως θεραπείας δεν διακόπτει για δεύτερη φορά την προθεσμία για την άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως. Άλλο είναι το ζήτημα αν από τη διαδοχική άσκηση τέτοιων αιτήσεων θεραπείας είναι δυνατόν να παραχθεί εκτελεστέ διοικητική πράξη ή αν αυτές ασκούνται καταχρηστικά, οπότε η Αρχή στην οποία απευθύνεται η προσφυγή απαλλάσσεται, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 4 του Κώδικα Διοικ. Διαδικασίας από την υποχρέωση απάντησης. Περαιτέρω αίτηση θεραπείας μπορεί πάντοτε παραδεκτώς να ασκηθεί και πέραν του θεσπιζομένου τριμήνου, όταν ο υποψήφιος επικαλείται νέα ουσιώδη στοιχεία. Επίσης, όταν

με αμετάκλητη δικαστική απόφαση ακυρώνεται ατομική διοικητική πράξη για το λόγο ότι στηρίχθηκε σε διάταξη αντίθετη προς υπέρτερης τυπικής ισχύος κανόνα δικαίου ή σε κανονιστική πράξη της Διοικήσεως που δεν έχει νόμιμο εξουσιοδοτικό έρεισμα υποβάλλεται αίτηση προς ανάκληση πράξεως στη Διοίκηση σε εύλογο χρόνο μετά τη δημοσίευση της ακυρωτικής αποφάσεως του δικαστηρίου , από πρόσωπο που έχει έννομο συμφέρον .Τότε η Διοίκηση είναι υποχρεωμένη να επανεξετάσει τη νομιμότητα της πράξεως και να προχωρήσει στην ανάκλησή της, εντός του πλαισίου της απονεμομένης από το νομοθέτη διακριτικής ευχέρειας ή δεσμίας αρμοδιότητος για την έκδοσή της, κατ' εκτίμηση των λόγων υπερέτερου δημοσίου συμφέροντος που τυχόν επιβάλλουν ή αποκλείουν την ανάκλησή της, της ανάγκης προστασίας δικαιωμάτων τρίτων που εκτήθησαν καλοπίστως από την εφαρμογή της και του χρόνου που διέρρευσε από την έκδοσή της. [ΣΤΕ Ολομ.2176/2004].

Η εκτελεστότητα της απόφασης που εκδίδεται επί της αίτησης θεραπείας ή ιεραρχικής προσφυγής

Επί αποδοχής εν όλω ή εν μέρει της διοικητικής προσφυγής.

Η εκδιδόμενη επί αιτήσεως θεραπείας πράξη είναι εκτελεστή αν έχει ως συνέπεια την ανάκληση ή τροποποίηση της διοικητικής πράξης, ενώ στην περίπτωση της ιεραρχικής προσφυγής, την ακύρωση αυτής, καθόσον στην τελευταία αυτή περίπτωση αναπέμπεται η υπόθεση στο όργανο που εξέδωσε την πράξη, εκτός αν από τις σχετικές διατάξεις επιτρέπεται η ιεραρχική υποκατάσταση.

Επί απορρίψεως της διοικητικής προσφυγής . Η εκτελεστότητα της απάντησης της Διοικήσεως εξαρτάται από το εάν έγινε νέα ουσιαστική έρευνα της υπόθεσης. Θα πρέπει δηλαδή η απόφαση

να εκδοθεί ύστερα από νέα έρευνα του πραγματικού της υπόθεσης και αφού ληφθούν υπόψη νέα ουσιώδη στοιχεία ΣΤΕ 537/2017,2844/2014,3715/2013 κ.ά]. Τα προσκομισθέντα στοιχεία ή οι προταθέντες ισχυρισμοί πρέπει να είναι κρίσιμοι ή ουσιώδεις , να ασκούν δηλαδή επιρροή - στην - διαφορετική από την αρχική - επίλυση της υπόθεσης [2813/2013,5416/2012 κ.ά]. Η υποβολή όμως νέων στοιχείων ή η προβολή νέων ισχυρισμών δεν αρκεί για να καταστήσει εκτελεστή την πράξη της διοίκησης αν προκύπτει ότι τελικά αυτά δεν ελήφθησαν υπόψη [ΣΤΕ 68/2017,1113/2008 2 κ.ά]. Τα στοιχεία των οποίων έγινε επίκληση πρέπει να είναι νέα, δηλαδή μεταγενέστερα της αρχικής πράξεως [ΣΤΕ 1804/2008, 3320/2008, 2/1991, 3643/1986]. Επίσης, νέα έρευνα συντρέχει αν εξετάσθηκαν νέοι ουσιαστικοί ισχυρισμοί που προβλήθηκαν από τον προσφεύγοντα, τέτοιοι δε ισχυρισμοί είναι π.χ. οι σχετικοί με την παράβαση της αρχής της αμεροληψίας [ΣΤΕ 4928/2013]. Εξάλλου, η από νομική μόνον άποψη επανεξέταση της υπόθεσης, χωρίς να εκτιμηθούν και νέα πραγματικά στοιχεία, δεν αποτελεί νέα έρευνα, που προσδίδει εκτελεστότητα στη νέα πράξη (ΣΤΕ151/2018,537/2017 κ.α.). Περίπτωση δε νομικής μόνο επανεξέτασης αποτελεί και η διοικητική πράξη που εκδίδεται χωρίς νέα έρευνα της ουσίας, αλλά ύστερα από νομική γνωμοδότηση (Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, δικηγόρου) για το νομικό μέρος της υπόθεσης (ΣΤΕ 1748/2016,3372/1999 κ.ά], καθώς και αν η Διοίκηση περιορίζεται στην έρευνα για τη δυνατότητα ή μη ασκήσεως αιτήσεως θεραπείας [ΣΤΕ 884/2019]. Ισχυρισμοί περί μη νόμιμης σύνθεσης και συγκρότησης του αποφανθέντος οργάνου δεν καθιστούν εκτελεστή την πράξη [ΣΤΕ 1093/2016]. Εκτελεστή πράξη υπάρχει αν προσκομίσθηκε δικαστική απόφαση που μετέβαλε πραγ-

ματική ή νομική προϋπόθεση της προσβληθείσας με αίτηση θεραπείας απόφασης [ΣΤΕ 4007/2013, 1567/2010]. Εκτελεστή είναι η απόφαση αν μεταβάλλεται η αιτιολογία [ΣΤΕ 3572/2014], καθώς και αν επαναλαμβάνεται η διοικητική διαδικασία έκδοσης της πράξης, [ΣΤΕ 755/2014]. Όμως, το γεγονός ότι η επί της αιτήσεως θεραπείας απόφαση εχώρησε μετά από ακρόαση του ενδιαφερομένου, που αποτελεί οικειοθελή τήρηση τύπου, δεν προσδίδει εκτελεσιμότητα στην απορριπτική απόφαση, ελλείψει νέας έρευνας του πραγματικού της υπόθεσης [ΣΤΕ 43/2019]. Επίσης, η σιωπηρή απόρριψη της απλής διοικητικής προσφυγής δεν συνιστά παράλειψη οφειλόμενης ενέργειας, παραδεκτώς υποκείμενη σε ένδικα βοηθήματα [1979/2013, 4422/2010 κ.ά]. Τέλος, με το π.δ. 61/2004 (Α' 54), που εξεδόθη κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 3 παρ. 8 του ως άνω ν. 3068/2002 θεσπίσθηκε διαδικασία ελέγχου της συμμόρφωσης της Διοίκησης προς τις δικαστικές αποφάσεις. Από τις διατάξεις αυτές, συνάγεται ότι η τυχόν μη συμμόρφωση της Διοίκησης προς ακυρωτική απόφαση Διοικητικού Εφετείου, απόφαση στην οποία άλλωστε έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται κατά τον τρόπο που έχει υποχρέωση να συμμορφωθεί προς τις ακυρωτικές αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας (βλ. ΣΤΕ 9/2015, 2559/2011, 2599/1999, 2611/1989 ολ), κατά τις διατάξεις του άρθρου 95 παρ. 5 του Συντάγματος και 50 παρ. 4 του π.δ. 18/1989, συνεπάγεται την εφαρμογή της διαδικασίας και τη λήψη μέτρων και κυρώσεων που προβλέπονται ειδικώς από το νόμο με τις προαναφερόμενες διατάξεις. Η άρνηση δε αυτή της Διοίκησης, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, δεν συνιστά παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας, κατά την έννοια του άρθρου 45 παρ. 4 του π.δ. 18/1989, και δεν υπόκειται σε προσβολή για ακύρωση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ή του Διοικητικού Εφετείου (πρβλ ΣΤΕ 3171/2014 ολομ., 3672/2014,

2565/2014, 502/2013, 30/2009 επτ., 234/2000 κ.ά). Εξάλλου, όταν δεν επιβάλλεται από ειδική διάταξη νόμου στη Διοίκηση η υποχρέωση να ανακαλεί συγκεκριμένη διοικητική πράξη της, η ρητή απόρριψη από αυτήν αιτήματος ανάκλησης της πράξης αυτής ως παράνομης δεν συνιστά, εκτελεστή διοικητική πράξη, προσβλητή με αίτηση ακύρωσης (πρβλ. ΣΤΕ 1415/2019, 99/2018 7μ, 857/2018, 3208/2015, 4558/2009, 3806/1996 κ.ά]. Περαιτέρω, και σύμφωνα πάντα με τις σχετικές με την ανάκληση των διοικητικών πράξεων γενικές αρχές του διοικητικού δικαίου, πράξη, δια της οποίας εκδηλώνεται άρνηση της Διοίκησης να ανακαλέσει προηγούμενη εκτελεστή πράξη της, δεν έχει εκτελεστό χαρακτήρα, παρά μόνον εάν εκδοθεί μετά νέα ουσιαστική έρευνα της υπόθεσης, η οποία στηρίζεται σε εκτίμηση νέων στοιχείων (βλ. ΣΤΕ 4393, 4394/2013, 3562/2013, 2666/2013, 172/2012, 4632/2011, 2227/2008, 2632/2006, 4596/2005, 2785/2003 7μ.), ενώ και η σιωπηρή απόρριψη εκ μέρους της Διοικήσεως αιτήματος ανακλήσεως διοικητικής πράξεως τοιαύτης φύσεως δεν συνιστά παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας, υπό την έννοια του άρθρου 45 παράγραφος 4 του π.δ. 18/1989 (Α' 8) (βλ. ΣΤΕ Ολομέλεια 1748/2016, 2666/2013, 2227/2008 κ.ά).

Ειδικώς η ανάκληση διοικητικής πράξεως

Κατά γενική αρχή του διοικητικού δικαίου, η οποία έχει εφαρμογή εφόσον ο νόμος δεν ορίζει το αντίθετο, η Διοίκηση δεν έχει καταρχήν υποχρέωση να ανακαλεί τις παράνομες πράξεις της, για τις οποίες έχει παρέλθει η κατά νόμο προθεσμία προσβολής ή που έχουν προσβληθεί ανεπιτυχώς (βλ. ΣΤΕ 2176-77/2004 Ολ., 3842, 1567/2010, 3170, 2227/2008, 2632/2006 κ.ά.). Περαιτέρω, σύμφωνα πάντοτε με τις σχετικές με την ανάκληση των διοικητικών πράξεων γενικές

αρχές του διοικητικού δικαίου, πράξη, με την οποία εκδηλώνεται άρνηση της Διοίκησης να ανακαλέσει προηγούμενη εκτελεστή πράξη της, δεν έχει εκτελεστό χαρακτήρα, παρά μόνον εάν εκδοθεί μετά από νέα ουσιαστική έρευνα της υπόθεσης, η οποία στηρίζεται σε εκτίμηση νέων στοιχείων (βλ. ΣΤΕ 1567/2010, 3170, 2227/2008, 2632/2006, 234 - 35/2004 κ.ά.). Εξάλλου, η σιωπηρή απόρριψη εκ μέρους της Διοικήσεως αιτήματος ανάκλησης διοικητικής πράξεως δεν συνιστά παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας, όταν δεν πληρούνται οι εξαιρετικές προϋποθέσεις που τίθενται με την προαναφερόμενη απόφαση της 2176/2004 απόφασης της Ολομέλειας του ΣΤΕ (βλ. ΣΤΕ 4221/2009, 3170, 2227/2008, 675/2007, 1041/2004 7μ., 234 - 35/2004, 3510, 2004/2002 κ.ά.). Εν συνεχεία, σύμφωνα με τις γενικές αρχές ανακλήσεως των διοικητικών πράξεων και οι ευμενείς διοικητικές πράξεις ανακαλούνται, εάν είναι παράνομες, μέσα σε εύλογο χρόνο από την έκδοσή τους, υπό τον όρο της αιτιολογήσεως της ενέργειας αυτής με αναφορά σε συγκεκριμένα περιστατικά ή στοιχεία, η ύπαρξη ή η έλλειψη των οποίων στη συγκεκριμένη περίπτωση, σε συνάρτηση με το ισχύον κατά την έκδοση της ανακαλούμενης πράξης νομοθετικό καθεστώς, θεμελιώνει τη διαπιστούμενη παρανομία και, κατ' ακολουθίαν, τη συνδρομή νόμιμου λόγου ανακλήσεως (ΣΤΕ 3150/2014, 2485/2013, 3906/2003, 3492/2000, 2403/1997 Ολομ.). Εξάλλου, επιτρέπεται η ανάκλησή τους και μετά την παρέλευση εύλογου χρόνου, για λόγους δημοσίου συμφέροντος (ΣΤΕ 2403/1997 Ολομ.), ή όταν η έκδοση της ανακαλούμενης πράξης προκλήθηκε από δόλια ενέργεια του διοικουμένου (ΣΤΕ 2756/2015, 2616/2012, 3047/2002 κ.ά.). Αντίθετα, μόνη η διαφορετική εκτίμηση των αυτών πραγματικών περιστατικών, τα οποία

το οικείο διοικητικό όργανο έλαβε υπόψη κατά την έκδοση της πράξης, δεν συνιστά νόμιμο λόγο ανακλήσεως (ΣΤΕ 2815/1990 7μ., 3492/2000). Κατ' εξαίρεση της αρχής αυτής, η διοικητική πράξη μπορεί να ανακληθεί για το λόγο ότι εκτιμώνται ήδη με διαφορετικό τρόπο τα ίδια πραγματικά περιστατικά, εφόσον συντρέχουν λόγοι δημοσίου συμφέροντος (ΣΤΕ 2319/2012, 1712/2002, 4284/1999, 1223/1993, 4084/1988). Εξάλλου, σύμφωνα δε με το άρθρο μόνο του αν.ν. 261/1968 (Α' 12), η ανάκληση παράνομης διοικητικής πράξης εντός πενταετίας από την έκδοσή της, δεν συνιστά υπέρβαση του εύλογου χρόνου, εκτός αν ειδική διάταξη νόμου προβλέπει μικρότερο χρόνο, μέσα στον οποίο και μόνο επιτρέπεται η ανάκληση παράνομης διοικητικής πράξης (ΣΤΕ 3424, 3550, 3554/1998). Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο μόνο του Α.Ν. 261/1968 (Φ.Ε.Κ. Α' 12), εύλογος χρόνος εντός του οποίου δύναται να ανακληθεί παράνομη διοικητική πράξη είναι οπωσδήποτε η πενταετία από της τελειώσεως αυτής. Συγκεκριμένα, η εν λόγω διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου μόνου του αν. ν. 261/1968 (Φ.Ε.Κ. 12 τ. Α') ορίζει ότι η **ανάκληση** διοικητικής πράξεως σε χρόνο μικρότερο της πενταετίας από την έκδοση της ανακαλούμενης συντελείται, κατ' αρχήν και με την επιφύλαξη των ειδικότερων περιστάσεων κάθε περίπτωσης, εντός ευλόγου χρόνου, χωρίς πάντως να ορίζεται από την διάταξη αυτή ότι μετά την πάροδο της πενταετίας η **ανάκληση** γίνεται πέραν του ευλόγου χρόνου και ότι επομένως απαγορεύεται. Περαιτέρω, αν η πάροδος χρόνου μεγαλύτερου της πενταετίας υπερβαίνει τον εύλογο για την **ανάκληση** χρόνο, είναι ζήτημα που κρίνεται από το Δικαστήριο κατά περίπτωση, βάσει των γενικών αρχών που διέπουν την **ανάκληση** των διοικητικών πράξεων (βλ. ΣΤΕ 2756/2015, 2695/2012, 2616/2012, 2689/2011, 4026/2008, 39

06/2008, 3423/2008, 2132/2008 κ.ά.). Η αρχή αυτή ισχύει και για τις πράξεις του Α.Σ.Ε.Π. (βλ. Σ.τ.Ε.1305,2316/2009, 4797/2012]. Εν συνεχεία, κατά γενική, επίσης, αρχή του διοικητικού δικαίου, η αρμοδιότητα για ανάκληση διοικητικής πράξεως ανήκει στο διοικητικό όργανο το οποίο κατά τον χρόνο της ανακλήσεως είναι αρμόδιο για την έκδοση της ανακαλούμενης πράξεως (ΣτΕ 123/2008, 1428/2000, 3869/1989), ενώ, ήδη, ο Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας, ορίζει στην παρ. 1 του άρθρου 21 ότι: «Αρμόδιο για την ανάκληση ατομικής διοικητικής πράξης όργανο είναι εκείνο που την εξέδωσε ή που είναι αρμόδιο για την έκδοσή της» (ΣτΕ 123/2008). Στην ειδικότερη δε περίπτωση της αναρμοδίως εκδοθείσης ατομικής διοικητικής πράξης, η ανάκλησή της από το όργανο που την εξέδωσε χωρεί όχι μόνον κατ' επίκλησιν της αναρμοδιότητάς του, αλλά για οποιονδήποτε λόγο. Στην περίπτωση, δηλαδή, αυτήν, η αναρμοδιότητα ως προς την έκδοση της ανακαλούμενης πράξης, καθιστά νόμιμη εν πάση περιπτώσει την ανάκλησή της (βλ. ΣτΕ 1581/2010 Ολ., 1582/2010 Ολ. κ.ά.). Τούτο δε, προκειμένου να αποκατασταθεί στον νομικό κόσμο η νομιμότητα, με την εξαφάνιση της αναρμοδίως εκδοθείσης πράξης και να καταστεί εφεξής δυνατή η αδέσμευτη ρύθμιση του θέματος από το κατά νόμον αρμόδιο όργανο (ΣτΕ 1581/2010 Ολ., 1582/2010 Ολ.). Περαιτέρω,, κατά γενική αρχή του διοικητικού δικαίου, η ανάκληση παρανόμου διοικητικής πράξεως εξαφανίζει αυτή αναδρομικώς από του χρόνου εκδόσεώς της, αποκαθιστώντας την από του χρόνου τούτου νομική κατάσταση (1931/2015, 3667/1992), Εξάλλου, ο επανέλεγχος εκ μέρους του ΑΣΕΠ του πίνακα κατάταξης με σειρά προτεραιότητας ή επιτυχίας, είναι επιτρεπτός και μετά τη δημοσίευση του πίνακα διοριστέων στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης [πρβλ. ΣτΕ 1902/2005, 2035/2010, ΔΕΑ519/2022, 212/2022].

Ακολούθως, σύμφωνα με την ΣΤΕ 1437/2021 «... ενόψει του χρόνου έκδοσης της πρώτης πράξης πρόσληψης του εκκαλούντος ως αναπληρωτή εκπαιδευτικού κατά το έτος 2002, η οποία ανακλήθηκε κατά το έτος 2006, είναι κρίσιμο για την απάντηση στον παραπάνω λόγο το ζήτημα αν εφαρμοστέα, εν προκειμένω, είναι η διάταξη του άρθρου μόνου του α.ν. 261/1968, με την οποία ορίζεται ως εύλογος χρόνος για την ανάκληση παρανόμων πράξεων η πενταετία, ή η διάταξη του άρθρου 20 παρ. 2 του Υπαλληλικού Κώδικα, η οποία προβλέπει ότι ειδικώς οι παράνομες πράξεις διορισμού ανακαλούνται κατ' αρχήν εντός διετίας, άλλως και μετά την παρέλευση της προθεσμίας αυτής, εφόσον όμως αυτός που διορίστηκε προκάλεσε δολίως ή υποβοήθησε την παρανομία. Εξάλλου, το ζήτημα της ανάκλησης των πράξεων πρόσληψης των εκπαιδευτικών αυτών, διέπεται από τη διάταξη του άρθρου 20 του Υπαλληλικού Κώδικα, εφαρμοζόμενη αναλογικά δυνάμει της ως άνω διάταξης του άρθρου 53 παρ. 2 του ν. 2721/1999, εφόσον δεν υφίσταται άλλη ειδικότερη διάταξη, ενώ ως τέτοια δεν μπορεί να νοηθεί το άρθρο μόνο του α.ν. 261/1968 περί ανάκλησης των παρανόμων διοικητικών, εν γένει, πράξεων. Περαιτέρω, από την ανωτέρω διάταξη του άρθρου 20 παρ. 2 του Κώδικα Δημοσίων Υπαλλήλων, συνάγεται ότι αν έχει παρέλθει η προβλεπόμενη στη διάταξη αυτή διετία εντός της οποίας είναι δυνατή η ανάκληση του κατά παράβαση νόμου γενομένου διορισμού, για να είναι νόμιμη η ανακλητική πράξη απαιτείται, επιπροσθέτως, να εκφέρει η Διοίκηση κατά νόμιμη διαδικασία και με νόμιμη και επαρκή αιτιολογία κρίση ότι ο διορισθείς προκάλεσε ή υποβοήθησε με δόλο την παρανομία (βλ. ΣΤΕ 543/2020, 1094/2014, 2739-2742/2005)». Κατά συνέπεια, το ΑΣΕΠ μπορεί καταρχήν να ανακαλέσει πίνακα κατάταξης και διοριστέων εντός της οριζόμενης από τον προαναφερόμενο α.ν. πενταετίας . Όταν όμως έχει χωρίσει ο

διορισμός του υπαλλήλου από τον αρμόδιο φορέα, δεν είναι νόμιμο η ανάκλησή αυτή να υπερβεί τις προθεσμίες που ορίζουν οι διατάξεις του άρθρου 20 παρ. 2 του Κώδικα Δημοσίων Υπαλλήλων. Εξαιτίας, ανάκληση του διορισμού στην πιο πάνω ειδική περίπτωση είναι, καταρχήν, υποχρεωτική και δεν υπόκειται σε κανένα χρονικό περιορισμό· τούτο δικαιολογείται όχι μόνο από τη μέριμνα του νομοθέτη για την αποκατάσταση της σοβαρά διαταραχθείσας νομιμότητας, με τον διορισμό σε θέση υπαλλήλου προσώπου που δεν κατέχει τα νόμιμα προσόντα, καθώς και των αρχών της αξιοκρατίας και της ισότητας των πολιτών κατά την επιλογή τους προς πλήρωση των δημόσιων θέσεων, αλλά και εξαιτίας των σοβαρών ενδείξεων ότι ο διορισθείς στερείται του αναγκαίου για υπάλληλο ήθους. Εξάλλου, η δόλια συμπεριφορά του τού στερεί, καταρχήν, την προσδοκία για διατήρηση της θέσης του. Κάμψη των ανωτέρω θα ήταν δυνατόν να υπάρξει σε όλως εξαιρετικές περιπτώσεις, όπου η παρέλευση ιδιαίτερος μακρού χρόνου από τον διορισμό σε συνδυασμό με τις λοιπές περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης, όπως οι ιδιάζουσες συνθήκες της προσωπικής και υπηρεσιακής κατάστασης του υπαλλήλου, θα καθιστούσαν την ανάκληση αντίθετη στην αρχή της αναλογικότητας, υπό το φως της οποίας πρέπει να ερμηνεύεται και η πιο πάνω διάταξη. Στην περίπτωση αυτή, η Διοίκηση δύναται, εκτιμώντας τις εξαιρετικές περιστάσεις, είτε να μην ανακαλέσει τον διορισμό είτε να τον ανακαλέσει για το μέλλον. Η συνδρομή τέτοιων εξαιρετικών περιστάσεων πρέπει να προβάλλεται κατά τρόπο ορισμένο ενώπιον της Διοίκησης, κατά την έκθεση των απόψεων του υπαλλήλου, με επίκληση και υποβολή των αναγκαίων αποδεικτικών στοιχείων, εφόσον πάντως δεν πρόκειται για στοιχεία που προκύπτουν, χωρίς αμφισβήτηση, από τον ατομικό του φάκελο.[ΣΤΕ 280/2020 , παραπομπή σε επταμελή σύνθεση]]

Όπως ήδη προαναφέρθηκε, έχει κριθεί ότι κατ' εξαίρεση ανακύπτει υποχρέωση επανεξέτασης υπόθεσης, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες με αμετάκλητη δικαστική απόφαση ακυρώνεται ατομική διοικητική πράξη, για το λόγο ότι στηρίχθηκε σε διάταξη αντίθετη προς υπέρτερης τυπικής ισχύος κανόνα δικαίου ή σε κανονιστική πράξη της Διοικήσεως που δεν έχει νόμιμο εξουσιοδοτικό έρεισμα. Η προαναφερόμενη αρχή κάμπτεται για τις λοιπές ομοίου περιεχομένου ατομικές διοικητικές πράξεις οι οποίες έχουν εκδοθεί με βάση την ίδια διάταξη, εφ' όσον για την ανάκλησή τους υποβληθεί στη Διοίκηση αίτηση σε εύλογο χρόνο μετά τη δημοσίευση της ακυρωτικής αποφάσεως του δικαστηρίου, από πρόσωπο που έχει έννομο συμφέρον. Στην περίπτωση αυτή η Διοίκηση είναι υποχρεωμένη να επανεξετάσει τη νομιμότητα της πράξεως και να προχωρήσει στην ανάκλησή της, εντός του πλαισίου της απονεμομένης από το νομοθέτη διακριτικής ευχέρειας ή δεσμίας αρμοδιότητος για την έκδοσή της, κατ' εκτίμηση των λόγων υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος που τυχόν επιβάλλουν ή αποκλείουν την ανάκλησή της, της ανάγκης προστασίας δικαιωμάτων τρίτων που εκτήθησαν καλοπίστως από την εφαρμογή της, και του χρόνου που διέρρευσε από την έκδοσή της. Εφ' όσον η Διοίκηση, κατ' εκτίμηση των ανωτέρω προϋποθέσεων, προβεί στην ανάκληση της πράξεως που εκδόθηκε κατ' εφαρμογήν ανίσχυρης διατάξεως, η ενέργεια αυτή δεν αντιστρατεύεται την ανάγκη ασφαλείας του δικαίου και σταθερότητας των διοικητικών καταστάσεων, αλλ' αντιθέτως είναι σύμφωνη προς τις αρχές του κράτους δικαίου, της νομιμότητας της δράσεως της Διοικήσεως και της χρηστής διοικήσεως, οι οποίες δεν ανέχονται τη διατήρηση σε ισχύ νομικών ή πραγματικών καταστάσεων που δημιουργήθηκαν κατά κατάφωρη παραβίαση του δικαίου. Τυχόν δε παράλειψη της Διοικήσεως να ανακαλέσει, υπό τις ανωτέρω προϋποθέσεις, την

παράνομη πράξη της, τεκμαιρομένη με την άπρακτη πάροδο τριμήνου από την υποβολή της αιτήσεως του ενδιαφερομένου, συνιστά παράλειψη οφειλομένης νόμιμης ενέργειας, [τουλάχιστον ως προς την υποχρεωτικότητα επανεξετάσεως] προσβλητή με αίτηση ακυρώσεως κατά το άρθρο 45 παρ. 4 του π.δ/τος 18/1989[βλ. την ανωτέρω απόφαση ΣΤΕ Ολομ. 2176/2004] Επίσης, η ρητή απόρριψη από τη Διοίκηση αιτήματος ανάκλησης διοικητικής πράξης ως παράνομης συνιστά, υπό τις ανωτέρω προϋποθέσεις, εκτελεστή διοικητική πράξη. Εξάλλου, σε περίπτωση έκδοσης, στο πλαίσιο πρότυπης δίκης, παραπεμπτικής απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας, με την οποία διαπιστώνεται ότι προσβαλλόμενη ατομική διοικητική πράξη στηρίχθηκε σε διάταξη αντίθετη προς υπέρτερης τυπικής ισχύος κανόνα δικαίου ή σε κανονιστική πράξη χωρίς νόμιμο εξουσιοδοτικό έρεισμα, τυχόν αίτηση **ανάκλησης** ομοίου περιεχομένου ατομικών διοικητικών πράξεων που έχουν εκδοθεί με βάση την ίδια κανονιστική πράξη ή διάταξη, πρέπει – σύμφωνα με την προαναφερόμενη αρχή του διοικητικού δικαίου– να υποβάλλεται στη Διοίκηση εντός ευλόγου χρόνου από τη δημοσίευση της εν λόγω παραπεμπτικής – και όχι τυχόν μεταγενέστερης ακυρωτικής– απόφασης, δεδομένου ότι με την παραπεμπτική αυτή απόφαση επιλύεται το τεθέν γενικότερου ενδιαφέροντος ζήτημα με συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων, στον οποίο περιλαμβάνονται και τα πρόσωπα που θίγονται από τις ομοίου περιεχομένου ατομικές διοικητικές πράξεις (ΣΤΕ 1036/2021 7/μ). Περαιτέρω, (ΣΤΕ Ολ. 527/2015,189/2020] για να γεννηθεί υποχρέωση της Διοίκησης να επανεξετάσει τη νομιμότητα παράλειψης διορισμών, πρέπει να συντρέχουν οι εξαιρετικές προϋποθέσεις της ταυτότητας διατάξεων και της ομοιότητας ατομικών διοικητικών πράξεων. Για την ως άνω ανάκληση ατομικών διοικητικών πράξεων, πρέπει να γίνει επίκληση

της δικαστικής απόφασης, που κρίνει το πρώτον αμετακλήτως τη συνταγματικότητα των διατάξεων, οι οποίες αποτέλεσαν το έρεισμά της, από το χρόνο δημοσίευσης της οποίας ξεκινά και ο εύλογος χρόνος για την υποβολή του αιτήματος ανάκλησης στη Διοίκηση, ενώ δεν αρκεί η επίκληση των δικαστικών αποφάσεων που ακολουθούν και επιβεβαιώνουν την ανωτέρω κρίση (ΣΤΕ 2469/2019, ΔΕΑ 1957/2020]. Τέλος, σύμφωνα με παλαιότερη νομολογία (ΣΤΕ 459/2001), η Διοίκηση είχε υποχρέωση να ανακαλεί εκδοθείσες διοικητικές πράξεις και στις περιπτώσεις που μετά την έκδοσή τους “διαμορφώνεται με αποφάσεις ανωτάτων δικαστηρίων αντίθετη νομολογία, οπότε επιβάλλεται από την αρχή της χρηστής διοικήσεως - σε περίπτωση επικλήσεως από τον ενδιαφερόμενο των εν λόγω αποφάσεων, η επανεξέταση της υποθέσεως με σκοπό την ανάκληση της εκδοθείσας πράξεως και την έκδοση νέας, σύμφωνης με τα νομολογιακά δεδομένα”. Η νομολογία, ωστόσο, αυτή του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣΤΕ 459/2001), ως προγενέστερη προς τη διαμορφωθείσα εν συνεχεία με τις 2176 και 2177/2004 αποφάσεις της Ολομέλειας του Δικαστηρίου και εν μέρει αντίθετη προς αυτές (δεδομένου ότι περιορίζεται σε αποφάσεις ανωτάτων δικαστηρίων), δεν δύναται, πάντως, να εισαγάγει διαφορετικές προϋποθέσεις από εκείνες που καθορίζονται με τις προαναφερθείσες αποφάσεις της Ολομέλειας (όσον αφορά την κάμψη της γενικής αρχής της μη υποχρέωσης της Διοίκησης να ανακαλεί παράνομες πράξεις που διέφυγαν τον ακυρωτικό έλεγχο.